

Rodzaje przemocy wobec osób starszych i niesamodzielných

Przemoc wobec osób starszych i niesamodzielných ma miejsce w różnych środowiskach, dotyka coraz większej liczby seniorów. Realna ocena zjawiska przemocy wobec osób starszych i niesamodzielných jest niemożliwa ze względu na dużą liczbę nieujawnionych incydentów. Według szacunków WHO zjawisko przemocy w krajach rozwiniętych dotyka 10% populacji osób starszych. Krzywdzeni (ofiary) nie zgłaszają takich faktów, ponieważ bardzo często są przekonani o bezskuteczności organów ścigania, obawiają się odwetu ze strony agresorów. Ofiary nadużyć cechuje wyuczona bezradność, boją się też umieszczenia w domach opieki i utraty dostępu do własnego miejsca zamieszkania, wnuków, wstydzą się postępowania swoich oprawców, jeśli są oni członkami rodziny oraz brakuje im wewnętrznej, psychicznej determinacji, by zgłosić incydent np. na policję. Sytuacja krzywdzonej osoby starszej, niesamodzielných jest bardzo trudna, wielowątkowa. Bardzo często dodatkowo komplikuje ją zależność materialna, mieszkaniowa i emocjonalna. Osoby, które nie dysponują swoimi pieniędzmi albo mają silne poczucie winy wobec swoich bliskich, przyjmują postawę bierną wobec swojej sytuacji. Takie status quo wzmacniać może dodatkowo chęć dbania o oprawców - dzieci czy bliskich krewnych. Przemoc wobec osób starszych, niesamodzielných jest problemem uniwersalnym. Badania pokazują, że występuje ona zarówno w krajach rozwiniętych, jak i rozwijających się.

Przemoc wobec osób starszych i niesamodzielných opisywana jest jako pojedyncze lub powtarzające się działanie lub brak odpowiedniego działania, które powoduje krzywdę lub cierpienie tej osoby, a występuje w jakiegokolwiek relacji, w której oczekuje się zaufania. Może ona przybierać różne formy/rodzaje: przemocy fizycznej, psychicznej, seksualnej, finansowej/ekonomicznej, formę intencjonalnego lub nieintencjonalnego zaniedbania. Dokonywana bywa niejednokrotnie za pomocą leków. Innym przykładem jest pozbawienie szacunku, wykorzystywanie materialne do różnych celów, np. pozyskiwania majątku w formie pieniędzy, nieruchomości, własności ziemi. To także robienie z osoby starszej, niesamodzielných kozła ofiarnego. Może być to także przemoc: symboliczna, instytucjonalna, porzucenie.

O przemocy mówimy wtedy, gdy mamy do czynienia z sytuacją wykorzystywania przewagi osoby silniejszej nad słabszą - taką, która ma mniejsze możliwości, by sama się obronić. Starość niesie ze sobą stopniową utratę dotychczasowych możliwości człowieka, spadek siły fizycznej, ograniczenie sprawności ruchowej i jako taka może narażać człowieka na zwiększone prawdopodobieństwo przemocy. Niepełnosprawność i niesamodzielnność może czynić człowieka zależnym od innych w

Miejskie Centrum Opieki dla Osób Starszych, Przewlekłe Niepełnosprawnych oraz Niesamodzielných w Krakowie

ul. Wielicka 267, 30-663 Kraków
samodzielný publiczny zakład opieki zdrowotnej
tel 12 44-67-500 fax 12 44-67-501
www.mco.krakow.pl mco@mco.krakow.pl

Rzeczpospolita
Polska

MAŁOPOLSKA

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Projekt pn. Centrum wsparcia opiekunów nieformalnych i opieki nad osobami niesamodzielnymi w Miejskim Centrum Opieki w Krakowie, dofinansowany ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 w ramach 9. Osi priorytetowej Region spójny społecznie, Działania 9.2 usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałania 9.2.2 usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa -zit

zakresie zaspokajania najbardziej podstawowych potrzeb fizjologicznych i psychicznych. Osoby starsze często cierpią z powodu poczucia bycia odrzuconym, samotnym, niepotrzebnym. Jeszcze trudniej jest w sytuacji, gdy są odizolowane od kontaktów społecznych poza domem - ich zależność znacznie wtedy wzrasta, są skazane na środowisko, w którym przebywają i w sytuacji przemocy nie widzą możliwości ucieczki.

Zaniedbanie oznacza celową odmowę lub niepowodzenie w wypełnieniu zobowiązania wobec osoby starszej, niesamodzielnej (takich jak dostarczenie odpowiednich środków do życia, np. ubrania, jedzenia, lekarstw, środków higieny osobistej, środków zapewnienia bezpieczeństwa). To również niedostarczanie informacji seniorom o przysługujących im prawach socjalnych i zdrowotnych.

Porzucenie oznacza opuszczenie osoby starszej przez opiekuna, polegające na pozostawieniu osoby starszej w jakimś miejscu, np. w szpitalu, instytucji społecznej lub domu.

Przemoc fizyczna wobec osób starszych i niesamodzielnych to zachowanie, którego celem jest zadanie bólu fizycznego, uszkodzenie ciała, pogorszenie zdrowia lub pozbawienie życia. Polega m.in. na policzkowaniu, biciu, popychaniu, szarpaniu, duszeniu, wykręcaniu rąk, wmuszaniu spożycia jedzenia, głodzeniu; podawaniu środków uspokajających bez takiej konieczności, podawaniu nadmiernych dawek leków; nieudzielaniu niezbędnej pomocy medycznej; zaniechanie czynności pielęgnacyjnych/higienicznych, opiekuńczych wobec osoby starszej; ograniczanie dostępu do wybranych pomieszczeń w mieszkaniu, np. łazienki, wyganianie z domu bądź zamykanie samotnie w domu, albo w jednym pomieszczeniu i/lub pozbawianie odpowiedniej temperatury pomieszczenia, pozbawianie snu, spokoju. To również pozbawianie osoby starszej ważnych przedmiotów, o różnej wartości, czy to sentymentalnej, czy innej. To także izolowanie od znajomych, bliskich poprzez zakazy wyjścia z domu, czy zakazy odwiedzin, zakazy korzystania z telefonu, uczestnictwo w spotkaniach społeczności lokalnej, klubach zainteresowań. Specyficznym rodzajem jest zmuszanie lub nakłanianie (np. poprzez szantaż, że zostaną opuszczone lub odizolowane od bliskich, wnuków) osób starszych do wykonywania prac ponad siły osób starszych takich jak sprzątanie, opiekowanie się wnukami, gotowanie.

Przemoc psychiczna wobec seniorów, osób niesamodzielnych, to ciągle negatywne ocenianie i krytykowanie, straszenie, obrażanie, szykanowanie ze względu na wiek i niepełnosprawność, ograniczenia sprawności motorycznej. To szantażowanie, wyśmiewanie, poniżanie, dewaluowanie/dezawuowanie, upokarzanie, domaganie się posłuszeństwa, wymuszanie, krzyki, przeklinanie, obelgi, groźby, ograniczanie kontaktu lub izolowanie od innych członków rodziny czy przyjaciół, znajomych (zakazy wychodzenia z domu, przyjmowania gości, korzystania z telefonu), odebranie prawa do podejmowania własnych decyzji czy posiadania własnych tajemnic. To również intensywne ingerowanie w życie osobiste osoby starszej bez jej zgody, zabranianie jej podejmowania decyzji, posiadania tajemnic itp. Przemoc psychiczna przejawia się również w postawie lekceważenia

Miejskie Centrum Opieki dla Osób Starszych, Przewlekłe Niepełnosprawnych oraz Niesamodzielnych w Krakowie

ul. Wielicka 267, 30-663 Kraków
samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej
tel 12 44-67-500 fax 12 44-67-501
www.mco.krakow.pl mco@mco.krakow.pl

Rzeczpospolita
Polska

MAŁOPOLSKA

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Projekt pn. Centrum wsparcia opiekunów nieformalnych i opieki nad osobami niesamodzielnymi w Miejskim Centrum Opieki w Krakowie, dofinansowany ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 w ramach 9. Osi priorytetowej Region spójny społecznie, Działania 9.2 usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałania 9.2.2 usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa -zit

osób starszych, ich poglądów, wartości, potrzeb. Wyrażana jest również w formie nadopiekuńczości (wyręczania seniora, osoby niesamodzielnej w sytuacji, w której jest w stanie choć częściowo samodzielnie sobie poradzić). Inną formą jest protekcjonalność wobec seniorów – traktowanie osoby starszej jako niezdolnej do samodzielnego funkcjonowania, zaprzeczanie ewidentnej zdolności seniora. Protekcjonalność może przejawiać się w infantylizowaniu osoby starszej poprzez zwracanie się do niej jak do kilkuletniego dziecka (stosowanie bardzo uproszczonego języka, protekcjonalny ton i zwroty, mówienie z pozycji nauczyciela). Przemoc psychiczna to zachowanie, którego celem jest zmniejszenie poczucia własnej wartości, wzbudzenie w ofierze strachu, pozbawianie jej poczucia bezpieczeństwa i kontroli nad własnym życiem. Osoby starsze nierzadko bywają wykorzystywane przez osoby najbliższe do wykonywania prac ponad ich siły (codzienna opieka nad wnukami, prowadzenie gospodarstwa domowego) pod groźbą odrzucenia i samotności.

Przemoc seksualna to zmuszanie osób starszych, niesamodzielnych do nieakceptowanych form kontaktu seksualnego; obraźliwe komentowanie ich seksualności. To zmuszanie ofiary do podjęcia współżycia bądź niechcianych zachowań seksualnych. Przykłady: gwałt, molestowanie, obnażanie się, zmuszanie do oglądania treści pornograficznych, żarty o podtekście seksualnym, kontynuowanie aktywności seksualnej gdy osoba nie jest w pełni świadoma, np. w przypadku demencji.

Przemoc ekonomiczna/finansowa wobec osób starszych, niesamodzielnych jest nieupoważnionym użyciem funduszy i własności materialnej w celu korzyści finansowych; to wykorzystywanie lub ekonomiczne uzależnienie finansowe ofiary od sprawcy. Polega m.in. na odbieraniu renty czy emerytury, ścisłym kontrolowaniu wydatków osoby starszej, niepełnosprawnej, wydzielaniu jej pieniędzy, wymuszaniu podpisywania zobowiązań finansowych (pożyczek, kredytów) na siebie i odbieranie im tych pieniędzy, zmuszanie do zmiany testamentu tak, by osiągnąć osobiste korzyści, zmuszanie do przepisywania (darowizn) nieruchomości, dóbr, pieniędzy na ich korzyść, fałszerstwo, obciążanie kosztami różnych osobistych działań.

Przemoc instytucjonalna – wszelkie nadużycia i akty agresji składające się na przemoc mające miejsce w urzędach, przychodniach, szpitalach, domach opieki, domach pomocy społecznej, ośrodkach rehabilitacyjnych, sanatoriach leczniczych, a także ośrodkach rekreacyjnych czy ośrodkach kulturalnych. Ma ona miejsce w instytucjach, z których pomocy i usług korzystają osoby starsze, niesamodzielne. To także niedostosowanie systemu, bądź zaniechania w procedurach.

Piśmiennictwo:

1. Muszalik M., Kędziora-Kornatowska K.: Pielęgnowanie pacjentów w starszym wieku. PZWL Wydawnictwo Lekarskie, Warszawa 2018.

Źródło zdjęcia: <https://www.canva.com/photos/>

Miejskie Centrum Opieki dla Osób Starszych, Przewlekłe Niepełnosprawnych oraz Niesamodzielnych w Krakowie

ul. Wielicka 267, 30-663 Kraków
samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej
tel 12 44-67-500 fax 12 44-67-501
www.mco.krakow.pl mco@mco.krakow.pl

Rzeczpospolita
Polska

MAŁOPOLSKA

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Projekt pn. Centrum wsparcia opiekunów nieformalnych i opieki nad osobami niesamodzielnymi w Miejskim Centrum Opieki w Krakowie, dofinansowany ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 w ramach 9. Osi priorytetowej Region spójny społecznie, Działania 9.2 usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałania 9.2.2 usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa -zit

Miejskie Centrum Opieki dla Osób Starszych, Przewlekle Niepełnosprawnych oraz Niezależnych w Krakowie

ul. Wielicka 267, 30-663 Kraków
samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej
tel 12 44-67-500 fax 12 44-67-501
www.mco.krakow.pl mco@mco.krakow.pl

Rzeczpospolita
Polska

MAŁOPOLSKA

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Projekt pn. Centrum wsparcia opiekunów nieformalnych i opieki nad osobami niesamodzielnymi w Miejskim Centrum Opieki w Krakowie, dofinansowany ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 w ramach 9. Osi priorytetowej Region spójny społecznie, Działania 9.2 usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałania 9.2.2 usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa -zit